

MARC DE BEL

LIEZE & TINE
DOCHTERS VAN DE DUIVEL
1968

Leesexemplaar

Vanaf 14 jaar
Eerste druk: oktober 2020

© 2020, Marc de Bel en Van Halewyck
Van Halewyck maakt deel uit van Pelckmans uitgevers nv
(www.pelckmansuitgevers.be, Brasschaatsteenweg 308, 2920 Kalmthout, België)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande en schriftelijke toestemming van de uitgever, behalve in geval van wettelijke uitzondering. Informatie over kopieerrechten en de wetgeving met betrekking tot de reproductie vindt u op www.reprobel.be.

All rights reserved. No part of this book may be reproduced, stored or made public by any means whatsoever, whether electronic or mechanical, without prior permission in writing from the publisher.

Omslagontwerp en boekverzorging: Filip Coopman (tinxz.be)
Afbeeldingen omslag: iStock / Alamy
Zetwerk: www.intertext.be

D/2020/7104/82
ISBN 978 94 6131 235 9
NUR 285

vanhalewyck.be

pelckmansuitgevers.be

PelckmansUitg

[pelckmansuitgevers](https://www.instagram.com/pelckmansuitgevers)

Volg Marc de Bel ook op www.belirium.be

MARC DE BEL

Lieze
& **Tine**

Van Halewyck

Dedicated to the one I love

Dit verhaal is gebaseerd op ware gebeurtenissen,
die zich hebben afgespeeld eind vorige eeuw,
helaas niet alleen in Vlaanderen,
maar zowat overal ter wereld.

‘Er is geen kap zo heilig, of de duivel krijgt er zijn hoofd wel in.’
Oud Vlaams spreekwoord

*‘Er is nog nooit een jaar geweest als 1968
en waarschijnlijk komt er ook nooit meer zo’n jaar.’*
Mark Kurlansky

*‘Wie een dagboek bijhoudt en zijn jeugd met woorden verankert,
krijgt later terug wat hij verloren waande, want in het schimmige duister
tussen de zinnen schuilt wat je bewust of onbewust niet schreef.
En dat helpt je om uiteindelijk weer te worden wie je was.’*
Jan Boeckmans

*‘Mooi kindje. Maar alle baby’s zijn mooi.
Alleen jammer dat men daarvoor die vieze dingen moet doen.’*
Zuster Augustignac, alias de Vroednon of de Mol

INHOUD

29 juni 1968	9
Deel 1. De Boulevard, 1 januari 1968	11
Deel 2. Coeur de Marie, 22 januari 1968	31
Deel 3. Jan, 29 januari 1968	53
Deel 4. De Helleduivel, 24 maart 1968	83
Deel 5. Opvangtehuis De Kribbe, 29 juni 1968	101
Deel 6. Tine, juli 1968	149
Deel 7. On the road, juli 1968	169
Deel 8. Zusters van Kindsheid Jezus en Onbevleete Ontvangenis, 24 augustus 1968	205
Deel 9. De wasserij, 25 augustus 1968	235
Deel 10. Kerstmis, 25 december 1968	285
Na 1968	315
Nawoorden	321

29 JUNI 1968

‘OPVANGTEHUIS DE KRIBBE’ staat in kille letters op het koperen naambord naast de zware eikenhouten dubbele deur van het chique landhuis, dat in het midden van de grote, keurig onderhouden tuin zijn best doet om er als een kasteeltje uit te zien.

Ik kijk nog even over mijn schouder, terwijl papa een forse ruk geeft aan de mooi gekrulde ijzeren staaf, die binnen in de hal van het oude, statige gebouw een bel doet rinkelen.

De kleine, maar gespierde man die daarnet het hoge smeedijzeren hek voor ons opendeed, rolt een sigaret en staart afwezig naar onze olijfgroene Ford Taunus, vlak voor de brede arduinen trap die leidt naar de voordeur. Hij steekt de sigaret op en duwt een splinternieuwe grasmachine naar het met klimop begroeide koetshuis, dat is aangebouwd tegen de ruim drie meter hoge muur, die de hele tuin omsluit.

Drie jonge mannetjesmerels, *Turdus merula*, stoeien bij de droogstaande fontein in het midden van het pas gemaaide gazon en vliegen er geschrokken en luid kwetterend vandoor, terwijl aan de andere kant van de zware voordeur een sleutelbos rinkelt. Mama snuit nog snel even haar neus voor een van de helften van de dubbele deur openpiept.

De lange, graatmagere non kijkt ons uit de hoogte aan door de dikke glazen van haar bril. Een geur van boenwas en mottenballen walmt ons tegemoet. Een koude rilling loopt over mijn rug, wanneer de kille ogen van de bonenstaak zich in de mijne boren en haar benige gezicht een fractie van een seconde bevroest.

Mama kucht nerveus. Papa schraapt zijn keel.

‘Eh, wij zijn ...’

‘Ja, ik weet wie jullie zijn,’ forceert de gebilde bezemsteel iets wat een glimlach moet voorstellen. ‘Bockmans is de naam, niet?’

‘Boeckmans,’ verbetert mama.

‘Ik ben zuster Clothilde. Ik ben op de hoogte van jullie komst.’

Ze doet de deur nu helemaal open en laat ons binnen.

De penetrante boenwas- en mottenbollengeur keert mijn maag binnenstebuiten en doet me kokhalzen. Heel even vrees ik dat ik moet kotsen. De bonenstaak doet de deur weer dicht en sluit die af met de grootste sleutel van de sleutelbos die aan haar witte habijtkoord hangt.

‘Volgt u mij maar.’

We lopen de non volgzzaam achterna, voorbij de marmeren trap, tot bij een hoge deur in de verste hoek van de ruime hal, terwijl de zware sleutelbos bij elke stap rinkelend tegen haar been botst en de zeven woorden, die papa net voor we naar hier vertrokken tegen me zei, in mijn hoofd weergalmen.

‘Het is voor je eigen bestwil, Elisabeth.’

Vijf maanden en
zesentwintig dagen
eerder

Deel 1

DE BOULEVARD

1 JANUARI 1968

Maandag, 1 januari 1968

Dit lijkt mij een mooie dag om te beginnen met dit dagboek, dat ik vorige week van mijn broer Jan als kerstcadeautje heb gekregen. Al weet ik eigenlijk niet goed wat te schrijven.

Dat komt wel eenmaal je begint, verzekerde Jan mij. Start met te zeggen wie je bent, waar je woont, waar je van houdt, wat je doet, thuis en in Machelen-aan-de-Leie op school bij de nonnen, wat je haat, welke nieuwe liedjes je graag hoort, waar je van droomt en wat je de laatste weken in de bi-bibliotheek achter het rek met de natuurboeken zoal uitspookt met Dirk Vandevelde.

Het komt wel.

Jan kan het weten, want hij houdt zelf ook al jaren een dagboek bij.

Wie een dagboek bijhoudt en zijn jeugd met woorden verankert, krijgt later terug wat hij verloren waande, beweert hij. Want in het schimmige duister tussen de zinnen schuilt wat je bewust of onbewust *niet* schreef. En dat helpt je om uiteindelijk weer te worden wie je was.

Jan houdt niet alleen een dagboek bij, hij schrijft ook gedichten. Die leest hij mij dan voor. Al gebeurt dat de laatste tijd veel minder. Ik snap meestal ook niet wat hij precies bedoelt. Jan is vier jaar ouder, veel slimmer en honderd keer meer belezen dan ik, maar ook veel gevoeliger. Zo was hij helemaal van de kaart toen hij enkele jaren geleden op tv de beelden zag van die Vietnamese monnik, die zichzelf in brand stak. En als ze in het nieuws beelden tonen van afgeslachte olifanten of gorilla's, dan krimpt hij als een bang vogeltje in elkaar. Toen hij vorig jaar in de krant de foto zag van Che Guevara, die door Boliviaanse militairen was vermoord, heeft hij drie dagen geen woord gesproken en niets gegeten. Volgens mama is dat allemaal het gevolg van de ziekte die hij als vijfjarige heeft gehad en waardoor hij een jaar in bed is moeten blijven. Omdat hij zo geschrokken was, toen hij mij voor het eerst zag, beweert de leukerd. Papa, of liever mijn stiefpapa Armand,

zegt dat Jan veel te gevoelig en veel te sentimenteel reageert. En dat hij best snel wat haar op zijn tanden krijgt en wat meer spieren en body kweekt voor hij volgend jaar zijn militaire dienst vervult, want met die softe, magere snijbonen wordt in het leger vaak de gek gehouden. Bovendien is Jan Bonenstaak erg op zichzelf en wars van discipline. En daar zijn ze in het leger niet echt op gesteld.

Maar daar ligt hij niet wakker van. Hij vertrouwde me vorige maand toe dat hij zich gaat opgeven als gewetensbezwaarde. Die krijgen dan een of andere idiote kantoorjob, maar worden dus niet echt soldaat. Als papa Armand, militair in hart en nieren, dat gaat horen, dan zal er wel wat zwaaien, vrees ik.

Maar goed, zo ver zijn we nog niet.

'Begin met te zeggen wie je bent, waar je woont, waar je van houdt ...'

Nou, goed dan, hier gaan we.

Maandag 1 januari 1968

Ik ben Lieze. Mijn mama en papa doopten mij (volgende maand zestien jaar geleden) Elisabeth, maar mijn broer Jan maakte daar gelukkig al snel Lieze van. Lieze Boeckmans of Lieze van Marja van Roza van de Boulevard, zoals de oude trouwe klanten van de winkel mij noemen. Ik woon samen met mijn oma, Roza van De Boulevard (79 jaar), mijn mama, Marja (49 jaar), mijn stiefpapa Armand (51 jaar), mijn broer Jan (20 jaar) en mijn halfbroer Karel (10 jaar) in Houtegem, een oerkatholiek provinciaal nest op de grens van Oost- en West-Vlaanderen, midden in de driehoek Oudenaarde, Deinze, Waregem. Mijn echte papa Michel, meester Michel zoals iedereen in het dorp hem noemde, heb ik nooit gekend. Ik was amper twee jaar toen hij op weg naar school door een vrachtwagen werd aangereden en drie dagen later in het ziekenhuis overleed. Mama hertrouwde drie jaar later met mijn stiefpapa Armand, die beroepsmilitair is en – sinds hij tot luitenant-generaal is bevorderd – de laatste tijd meer in Duitsland vertoeft dan thuis. Ik herinner mij van hun trouwdag maar heel weinig. Eigenlijk alleen dat het erg koud was in de kerk en dat Jan de hele dag geen woord tegen zijn 'nieuwe papa' heeft gezegd.

Voor de rest herinner ik me vaag dat nonkel Firmin, die zo zat was als een Zwitser, aan de feesttafel in 't Kloefke ruziemaakte met tante nonneke, die boos opstond en kribbig terug naar haar klooster in Brugge trok.

Nu oma Roza een jaartje ouder wordt en haar geheugen haar steeds vaker in de steek laat, heeft mama willens nillens de winkel overgenomen. De Boulevard was vroeger, naast een kruidenierswinkel, ook een café. Opa Kamiel hield het café open en oma Roza de winkel. Ze deden goeie zaken en verdienden samen een mooie, dik belegde boterham. Tot opa totaal onverwacht overleed, ook al was hij helemaal niet ziek. Sindsdien staat het café leeg en gebruikt mama het als bergplaats en opslagruimte voor de winkel. Alleen de bestofte toog, het verkleurde biljart en de oude jukebox met al die fantastische rock-'n-rollplaatjes uit de jaren vijftig herinneren nog aan de vele leuke momenten die Jan en ik er als jonge snotters mochten beleven. Zoals die keer toen Sinterklaas en Zwarte Piet, beiden in zeer hemelse sferen en veel later dan verwacht, letterlijk halsoverkop het café binnenvielen en tot mijn grote ontgoocheling de pop die ik van hen kreeg en waar ik zo naar had verlangd, per ongeluk weer met zich meenamen. Gelukkig kreeg ik die drie dagen later alsnog. Drie dagen die een eeuwigheid duurden ...

Jan heeft gelijk. Het komt wel.

.2.

Ik sla mijn dagboek open en lees nog eens wat Jan in zijn hanenpotengeschrift op de eerste bladzijde krabbelde.

Voor mijn lieve zusje, Lieze. Opdat je nooit zou vergeten dat je ooit jong, onnozel, naïef en ongelukkig bent geweest.

Dinsdag, 2 januari

Wat Jan-de-Zwartkijker vooraan in dit dagboek schreef, klopt niet helemaal. Ik ben weliswaar nog jong – volgende maand word ik zestien – en doe vaak nog zot en onnozel, maar naïef zou ik mezelf niet noemen. Ik volg wel degelijk wat er allemaal in de wereld gebeurt. Ongelukkig en zo'n doemdenker als hij is, ben ik trouwens ook niet. Toch niet als ik tijdens het weekend thuis naar de nieuwe popliedjes op de radio luister. Jan en ik verschillen op veel punten, maar we zijn wel allebei dol op muziek. Ik denk niet dat wij zonder muziek zouden kunnen leven.

'Zonder muziek houd ik het hier in dit bekrompen, al eeuwenlang door pastoors en hypocriete rechtse pilaarbijters bestuurde Vlaanderen geen drie dagen vol', heeft Jan eens gezegd.

Zonder muziek zou het leven inderdaad veel saaier zijn. Zoals op school, waar ik een week lang op dat stomme internaat bij de nonnen zit, waar we enkel op woensdagmiddag een uurtje naar de top 40 op de radio mogen luisteren. Tenminste als zuster Florence niet met haar verkeerde been uit bed is gestapt en vindt dat wij te uitbundig meezingen en veel te wild en onzedig dansen op de tonen van onze lievelingsliedjes, zoals 'Hanky Panky', 'Johnny B Good' (dat Linda altijd 'Go Johnny Go' noemt) en 'Tutti Frutti', om er maar enkele te noemen. Vooral dat laatste brullen we telkens uit volle borst mee: 'Toedefroede ouwe loede!' Tenzij er zusters in de buurt zijn, want dan gaat gegarandeerd de radio uit.

Wij hebben onze liefde voor muziek duidelijk van oma geërfd, niet van mama en zeker ook niet van papa Armand. Die laatste vindt muziek, met uitzondering van de stap- en marsliederen die zijn soldaten ginder in Duitsland bij het marcheren opdreunen, totaal nutteloos. Ook mama loopt, om het zacht uit te drukken, niet hoog op met 'die bietels', zoals zij alle langharige zangers over een kam scheert. Ze vindt die 'goddeloze vuilbekkers' slechte en onchristelijke voorbeelden voor de jeugd. Nog een geluk dat ze geen Engels begrijpt, want dan zou ze vast nog meer haar neus ophalen en haar lippen pruimen voor 'al dat losbandige popgedoe'. Engels is trouwens op school het enige vak dat niet door een non of een andere verzuurde tante wordt gegeven. Mevrouw Bomans is een heel toffe lerares en ze houdt ook

erg van muziek. Al is ze niet geliefd bij haar grijzemuizencollega's en de zuster-directrice, omdat ze ons tijdens de lessen vaak naar platen laat luisteren, waarvan wij dan de teksten naar het Nederlands vertalen. Dat vind ik erg leuk en leerzaam. Mevrouw Bomans weet bovendien ook veel over muziek. Vooral over The Beatles, waar ze een grote fan van is. Daarom noemt Linda, mijn beste vriendin die iedereen een bijnaam geeft, haar Lovely Rita, sinds we de liedjes van Sergeant Peppers Lonely Hearts Club Band hebben vertaald. Een fantastische plaat trouwens. Bij *'And the bag across her shoulder, made her look a little like a military man'* moest ik eventjes aan papa denken. Hoewel ik niet meteen een soldaat zie in Lovely Rita. Met haar lange haar, mooie, opvallende oorknoppen en haar hippe, fleurige, zelfgehaakte schoudertas lijkt ze niet echt op een van papa's rekruten.

Vorige week zei papa, net voor hij weer voor veertien dagen naar zijn basis in Duitsland vertrok, dat ze veel beter al die verwijfde langharige bietels en hippies kaal zouden scheren. Hij wierp daarbij een niet mis te verstane blik op Jan, die al een tijdje niet meer naar de kapper gaat. Tot groot ongenoegen ook van mama, die de roddelwrijven en klappeien die naar de winkel komen en geen goed woord over de jeugd van tegenwoordig uit hun pruimenmonden krijgen geperst, niet tegen de grijzende, altijd keurig gekrulspelde haren in wil strijken. Ze wijst Jan er elke dag op dat hij er als toekomstig onderwijzer netjes en verzorgd dient bij te lopen en dringt er telkens op aan dat hij zijn luizige bietelkop moet laten knippen of dat hij anders nooit aan zijn diploma zal raken. Maar de normalist gaat daar niet op in en trekt dan stevast naar zijn kamer naast die van mij, waar hij het ene boek na het andere verslindt, terwijl hij luistert naar platen van groepen waarvan ik nog nooit heb gehoord. Die elpees laat hij meebrengen door zijn beste en enige vriend, Rudy, die soldaat is in Duitsland. Niet omdat je die elpees hier bij ons niet vindt, maar omdat ze ginder in Duitsland maar half zo veel kosten. Jan is, sinds hij zijn haar laat groeien, niet alleen uiterlijk veel veranderd, hij heeft ook een heel andere smaak en karakter gekregen. Vroeger deed hij af en toe ook nog eens goed gek, keek hij trouw mee naar *Flipper*, *Batman* en *Johan en de Alverman* en was hij net als ik weg van The Beatles, The Rolling Stones, The Beach Boys, The Mamas & the Papas, The Monkees en andere vrolijke popgroepen. Maar de laatste tijd zeggen die

hem niets meer en luistert hij alleen nog maar naar de drie platen die Rudy vorige week voor hem heeft meegebracht. De eerste is zowaar een klassieke plaat van een zekere Igor Stravinsky. 'Le Sacre du Printemps' heet die. De tweede heeft als titel 'Freak Out!' en de derde is van een Engelse rockband die zich Pink Floyd noemt. Die laatste plaat draait hij echt grijs. Ook nu weer, terwijl ik in dit dagboek schrijf, weerklinkt die zweverige muziek van achter de poster met de drie kleine katjes, die ik vorig jaar van Linda voor mijn vijftiende verjaardag heb gekregen en boven mijn bed aan de muur heb geprikt. De poster, niet Linda. Zij weet dat ik dol ben op poezen, maar dat ik er – ondanks mijn gezeur – van mama geen krijg, omdat ze bang is dat die aan de charcuterie in de winkel gaat zitten.

Die liedjes van Pink Floyd klinken totaal anders dan de muziek die ze op de radio spelen. Maar hoe meer ik ze hoor, hoe mooier ik ze vind. Al kun je die, met uitzondering van het laatste liedje op de plaat, wel niet zo makkelijk meezingen. Die klassieke plaat klinkt dan weer helemaal anders en bij momenten erg druk en chaotisch. Niet mijn ding, ook al beweert Jan dat Zappa en Pink Floyd bij Stravinsky hun mosterd hebben gehaald. Dat kan best zijn, maar ik hou er niet van. Veel te zwaar op de maag. Ik lust trouwens ook geen mosterd.

Ik vraag me af of mevrouw Bomans die muziek ook kent en weet te smaken.

.3.

Zaterdag, 6 januari

De kerstvakantie zit er overmorgen alweer op. Dan vlieg ik terug voor een week naar dat stomme internaat 'Coeur de Marie' bij die verzuurde pinguïns, zoals Linda de nonnen noemt. Jan heeft iets meer geluk. Hij zit op internaat in de normaalschool van Oostakker en wordt niet elke dag om

halfzeven uit zijn warme bed gebeld om in die kille kapel naar de mis te gaan. Bovendien mag hij, als laatstejaars, op woensdagmiddag eventjes de school uit, naar Gent, en vlucht hij voor de rest van de week in zijn boeken. Niet zonder risico, want hij leest vooral schrijvers die op de zwarte lijst van de Broeders van Liefde staan. Die schrijvers zijn niet zo oubollig en bekrompen en hebben – in tegenstelling tot die brave, katholieke auteurs van het Davidsfonds, waar papa Armand lid van is – tenminste wat te vertellen, vindt hij. Op dit moment leest hij *Op weg*, een boek van een Amerikaanse schrijver wiens naam ik altijd weer vergeet, die met een paar vrienden dwars door Amerika trekt. Ik heb er een stukje in gelezen, maar ik vond het maar niks. Beatniks, zoals die kerels zichzelf noemen. Dat boek is, volgens de tekst op de achterflap, hun Bijbel. Alsof we nog niet genoeg hebben met één Bijbel, waaruit zuster Clementine elke dag tijdens het middagmaal een stukje voorleest en waar geen kat – en wij zeker niet – naar luistert. Al is een bepaald stukje mij wel bijgebleven:

‘Hoedt U voor de wolven die in schaapskleren op U afkomen. Aan hun vruchten zult U hen herkennen.’

Die woorden hebben zich vreemd genoeg ergens onder mijn schedeldak vastgehaakt, als zaadbolletjes van kleefkruid. Allicht omdat zuster Clementine mij opeens strak aankeek toen ze dit las, omdat Linda en ik aan het babbelen waren.

Zuster Clementine, die Linda om haar blozende wangen Zuster Appelsine heeft gedoopt, is de jongste en veruit de vriendelijkste zuster die er in ‘Coeur de Marie’ rondloopt. Zij was het die mij geruststelde toen ik op een nacht mijn eerste maandstonden kreeg en dacht dat ik ging doodbloeden. Wist ik veel. In tegenstelling tot de meeste andere meisjes die wel oudere zussen hebben, heeft niemand mij daar ooit iets over verteld. Zuster Clementine legde mij rustig uit wat er aan de hand was. Dat ik nu niet langer een meisje was, maar een vrouw. Al voelde ik me helemaal nog niet oud. En dat die bloedingen eigenlijk een geschenk van de Moeder Gods waren, die ervoor zorgden dat ik later kindjes kon krijgen. Hoe, dat zei ze niet. En dat wist Linda ook niet precies. Maar Mia Poorters, die vier oudere zussen heeft, vertelde ons wat later tijdens de middagpauze uitgebreid, in geuren en kleuren, hoe dat in mekaar zit. Ik voel mijn oren nog altijd gloeien.

Gelukkig hield zuster Chiroptera geen toezicht toen ik voor het eerst mijn regels kreeg. Die Vleermuis, zoals Linda haar heeft gedoopt omdat ze bijna geruisloos door de slaapzaal zweeft en voor je het weet vlak naast je bed opduikt, was toen vast niet zo lief en begrijpend voor mij geweest. Soms denk ik dat zuster Clementine geen echte non is en helemaal niet op haar plaats zit tussen al die verzuurde pinguïns. Zij heeft nog iets fris en meisjesachtig in haar diepblauwe ogen en ze lacht af en toe nog hardop. Ze ziet ook makkelijk iets door de vingers wanneer iemand op de slaapzaal iets heeft mispeuterd en controleert zelden of nooit of wij wel braaf en zedig met onze handen boven de dekens slapen. Meestal zit ze op haar stoel bij de deur de Bijbel of een boek van het Davidsfonds te lezen, waarbij ze af en toe dromerig voor zich uit staart.

Ik ben geen lezer. De enige boeken die ik helemaal uit heb gelezen, zijn de twee boeken van *Johan en de Alverman*. Ik heb die zelfs twee keer gelezen. Dat was leuk, want dan beleefde ik weer alles wat ik zag op tv. Net als de meeste van mijn vriendinnen was ik heimelijk verliefd op Johan. Zelfs Jan werd altijd stil wanneer de held van het verhaal in beeld kwam. Zijn ogen fonkelden achter de glazen van zijn bril, telkens wanneer onze held zijn ontwapenende monnellachje tevoorschijn toverde. Oma vond dan weer dat een ander personage, de oude, nurkse Don Cristobal een hoog knuffelbeergehalte had. En Karel was grote fan van diens gebruinde hulpje Otorongo. Tot Jan hem vertelde dat hij geen echte Noord-Amerikaanse indiaan was, maar een Vlaamse acteur die gewoon Adolf de Winter heette. Dat had hij beter niet gedaan, vind ik nog altijd. Want dat verstoorde voor Karel de magie, wanneer wij steevast met ons vieren aan het scherm zaten gekluisterd en mama tussen twee klanten door telkens ook even mee kwam genieten. Terwijl papa in het verre Duitsland zijn best deed om de jonge rekruten wat militaire discipline bij te brengen en sympathie voor de Amerikaanse soldaten die nog steeds in Vietnam strijd leveren tegen die communistische rijstkakkers, zoals papa de Vietcong-rebellen noemt. De tijdschriften, die hij af en toe voor ons meebrengt, staan vol met foto's van zegevierende Amerikaanse soldaten. Ik lees die nooit. Jan wel. Leugens en volksverlakkerij noemt hij die blaadjes, waarna hij ze achter het tuinhuisje verbrandt.

Lezen en boeken zijn dus niet echt mijn ding. Maar toch ga ik sinds enkele maanden trouw elke zaterdag naar de bibliotheek. Net als Dirk, die ik dus straks terugzie achter het rek met de natuurboeken, waar hij mij vorige week voor het eerst een zoen gaf.

Terwijl ik dit schrijf, voel ik weer die leuke kriebels in mijn buik en dat heerlijk zweverige gevoel in mijn hoofd, dat ik ook voel als ik 's nachts van hem heb gedroomd en met een snel kloppend hart wakker schiet. Dirk is de oudste zoon van boer Vandevelde, hij woont op de oude, maar heel mooie Moerashoeve. Jan verklaarde me gek toen ik hem vertelde dat ik later ook graag in een boerderijtje op de buiten wil gaan wonen. Daarin verschillen wij honderd procent. Jan is een echte stadsmens, terwijl ik dol ben op de buiten, op koeien, geiten, kippen, konijnen, honden, katten ... en op werken in de tuin. Ik droom er al van om mijn eigen groenten te kweken en confituur te maken van ons eigen fruit. Samen met Dirk en onze kindjes, pony's, poezen en honden. Dan bak ik elke dag een taart. Taarten bakken doe ik graag, zeker als ik intussen naar de leuke liedjes op de radio luister.

Vijf voor een. Nog een uur en dan gaat de bibliotheek open. Tenzij juffrouw Elisabeth op haar weg naar de patronage weer te lang heeft staan kletsen. Juffrouw Elisabeth geeft al eeuwen les in het vijfde leerjaar van de meisjesschool en is nooit getrouwd, net als Anneke Dekkers, die haar af en toe een handje komt helpen. De twee sympathieke oude vrijsters weten vast wel dat er romantische afspraakjes in de bibliotheek worden gemaakt, maar zolang het blijft bij handjes vasthouden en een vluchtige zoen, knippen zij een oogje dicht of ze kijken gewoon de andere kant op. Ik vraag me af of zij en de nonnen op school 's nachts in hun dromen ouwe vrijsters blijven of dat ze ook romantische avonturen beleven en met snel kloppend hart eenzaam en alleen in hun bed wakker schieten. Van harten gesproken, dokter Barnard heeft gisteren in Zuid-Afrika voor de tweede keer een geslaagde harttransplantatie uitgevoerd. Toen Jan dit hoorde, vroeg hij zich af of men samen met iemands hart ook de gevoelens van die persoon overplant. En of een man die een vrouwenhart krijgt, zich dan ook een vrouw voelt. En omgekeerd. Mama vond dit een idiote vraag. Ik niet.

Maar nu moet ik naar de bibliotheek!

Dirk heeft me daarnet in de bibliotheek weer gezoend! Geen vluchtige kus deze keer, maar een echte tongzoen. Of liever, tongzoenen. Ik werd er helemaal dronken en zweverig van! Ik verloor zelfs eventjes mijn evenwicht, waardoor we ei zo na aanbotsten tegen de tafel met het oude, afbladderende Mariabeeld, dat vroeger in de meiprocesie van kapelletje naar kapelletje het hele dorp rond werd gedragen. Helaas wilde Karel deze keer per se ook mee naar de bibliotheek en kwam hij tot drie keer toe roet in het eten gooien. Ik heb hem gezegd dat ik – als hij het waagt om tegen mama ook maar één woord over mij en Dirk te zeggen – hem allebei zijn benen breek, zodat hij niet meer kan voetballen. Mama en papa vinden Dirk vast niet goed genoeg. Mama wierp me alvast een misprijzende blik toe toen ik vorige week langs mijn neus weg zei dat ik later graag boerin wilde worden. Daarvoor ga je niet naar school, snibde ze. En doen wij niet ons best om jou een degelijke opvoeding te geven. Alsof boerinnen niet degelijk zijn opgevoed. Maar ze menen het niet slecht en ik begrijp hen wel. Ze willen liever een (rijke) schoonzoon met een mooi diploma. Zoals de zoon van dokter Baert, die aan de universiteit in Leuven studeert. Droge Piet, zoals Linda de altijd keurige kortgeknipte, modieus geklede hark noemt, heeft volgens Jan een oogje op mij. Maar ik zie die blitskikker helemaal niet zitten. Ik heb verder tegen mama over mijn boerderijplannen met Dirk maar wijselijk gezwegen. Wat niet weet, dat niet deert.

Dat geldt helaas trouwens ook voor oma, wiens geheugen er de laatste maanden met rasse schreden op achteruitgaat. Ze weet vaak niet meer wat haar net is gezegd en ze komt amper nog haar zetel uit. De mist in haar hoofd wordt duidelijk almaar dikker. Al kan die opeens optrekken als ze op de radio een van die oude smartlappen spelen of ‘Mama’ van die van top tot teen gestofzuigde Heintje. Dan lijkt ze plotseling weer helemaal aanwezig. Lang duurt dat helaas niet. Al snel zakt ze weer weg in haar eigen wereldje, ver weg, terug in de tijd. Vorige week stond ze om twee uur in de nacht op en begon ze koffie te zetten, omdat ze dacht dat het twee uur in de namiddag was. Vreemd genoeg kent ze wel nog de teksten van de liedjes die ze vroeger, voor opa de jukebox kocht, vaak in het café zong en die ze daarna later – nadat het café was dichtgegaan – zichzelf begeleidend op de piano in de beste kamer, ook op familiefeestjes ten gehore bracht. Vrolijke liedjes, zoals

‘Twee motten’ van Dorus, mijn lievelingsliedje van toen ik nog klein was. Maar ook liedjes over verboden en teloorgegane liefdes en vreselijk melige smartlappen, zoals ‘Ach, vaderlief, toe drink niet meer’. Na enkele glazen wijn waagde ze zich dan soms ook aan wat schunnigere en dubbelzinnige liedjes. Tot ongenoegen van tante nonneke, die al sinds haar twaalfde in Kortrijk in het klooster van de Zusters Augustinessen zit. Eerst als leerling, daarna als zuster Leontine en nu al ruim vijf jaar als zuster-directrice. Zij werd en wordt nog altijd niet graag herinnerd aan haar jeugdijaren en de tijd toen opa en oma De Boulevard openhielden. Maar ik vond die dubbelzinnige liedjes altijd erg mooi, al snapte ik toen nog helemaal niet waarover die precies gingen.

Ik krijg nog steeds een krop in de keel als oma, zittend in haar zetel naast de kachel, met een weemoedige blik in haar ogen die oude liedjes zingt, terwijl ze met haar magere, knokkelige vingers de ingebeelde pianotoetsen beroert.

Erg mooi, vind ik dat. Maar tegelijk heeft het ook iets droefs en triests. Iets wat voor altijd voorbij is en nooit meer terugkomt.

.4.

Zondag, 7 januari

Ik heb vannacht heerlijk van Dirk gedroomd en werd licht als een veertje, met een gelukzalig gevoel in heel mijn lichaam, op wolkjes wakker. Maar daar donderde ik al snel af toen ik besepte dat ik morgen weer naar school moet. Ik haat maandagen. Zeker wanneer die na een vakantie komen.

*'Every other day of the week is fine, yeah
But whenever Monday comes,
You can find me cryin' all of the time',*

zingen The Mamas & the Papas zeer terecht.

Elke zondag weer borrelt al van vroeg na de middag dat trieste, knagende gevoel in mijn maag op. Alsof een nonnige reuzenpinguïn daar de leuke weekendkriebels meedogenloos aan flarden pikt.

Ik heb even overwogen om mijn dagboek mee te nemen naar school, zodat ik daarin kan vluchten en die trieste gevoelens van mij af kan schrijven. Maar dat ga ik toch niet doen. De kans dat de Vleermuis mij betrapt en mijn dagboek afneemt, is te groot. De Vleermuis heeft precies een zesde zintuig waarmee zij tijdens haar toezicht in de slaapzaal voelt wanneer iemand iets doet wat niet mag. Linda geeft de Vleermuis nog een extra bijnaam. Maar die ga ik hier niet opschrijven. Ook al wil ik niet dat iemand mijn dagboek leest. Zelfs Linda niet, met wie ik toch bijna al mijn geheimen deel. Daarom stop ik het veilig en wel weg. Tussen de twee boeken van *Johan en de Alverman*, onder mijn wintertruien, helemaal onderaan in mijn kleerkast. Daar kijkt toch nooit iemand.

Ik zal het missen. Een week lang. Net als Dirk, die me vanochtend in de hoogmis een schalkse knipoog toewierp toen hij van de communiebank kwam.

We hebben trouwens een nieuwe onderpastoor. Eerwaarde heer De Wulf. Een boom van een kerel, die er veel minder oud en vergrijsd uitziet dan onze deken en pastoor Beckers en die een zwart hemd en maatpak draagt in plaats van een soutane. Hij is nog maar negenendertig en dus een stuk jonger dan zijn twee confraters. Hij lijkt een beetje op Armand Pien, de sympathieke weerman, die op tv voor het nieuws begint, altijd zijn weerpraatje houdt. Maar dan een hoofd groter en dubbel zo breed. Ik ben wel benieuwd welke bijnaam Linda hem gaat geven.

Zaterdag 13 januari

Net terug van de bibliotheek. Dirk was er helaas niet en ons plekje achter het rek met de natuurboeken was ingenomen door Mia Poorters en Marc Van Eyck, die sinds kort een koppeltje vormen.

Ik heb nu dus pas weer tijd voor mijn dagboek, dat ik een week lang heb moeten missen, want toen ik deze middag van school thuiskwam, vroeg mama mij om haar te helpen met het vullen van de koeltoog en de koelkasten. Zij heeft die vorig jaar aangekocht, bij het verbouwen van de winkel. Zo kan zij in de zomer heel wat voedingswaren langer bewaren. Die koeltoestellen kostten een hoop geld, maar ze leverden haar een heleboel nieuwe vaste klanten op, want de winkel van Fientje Ketels heeft nog geen koelinstallaties. Toch ziet de toekomst van de winkel er volgens mama niet rooskleurig uit, omdat er meer en meer van die grootwarenhuizen komen. Niet alleen in de grote steden – zoals de Innovation in Brussel, die vorig jaar is uitgebrand, waarbij er bijna driehonderd doden vielen – maar ook meer en meer op de buiten. In die reuzenwinkels kun je echt alles kopen. De opkomst van die grootwarenhuizen maakt het op zich al zwartgallige humeur van mama er natuurlijk niet vrolijker op, want tegen die mastodonten kan De Boulevard niet opboksen. Bovendien heeft mama ook steeds meer last van migraine en van haar rug en ergert ze zich een maagzweer aan het rebelse gedrag en het almaar langere haar van Jan, die nu ook zijn snor en baard laat groeien. Het is lang geleden dat ik mama nog eens heb zien lachen. Vroeger fleurde ze op als papa thuis was en ging ze in de zomer ook altijd met ons zwemmen in de zwemkom achter de jongensschool. Voor ze daar vissen in begonnen te kweken. Zij en papa gingen toen ook nog vaak samen uit, terwijl Jan op mij en Karel paste. Maar dat doen ze nu al lang niet meer.

*'Het verwelken komt na het bloeien,
Zoals de wind het vuur doet gloeien,
Laat de afwezigheid de liefde heviger branden
Of doven en verzanden',*

zong oma vroeger in een van haar smartlapliedjes.

Oei, mama roept. Vast om bij te springen in de winkel.

Het was de hele middag ongewoon druk in de winkel. Mama was bekaft toen ze daarnet de deur sloot en het rolluik neerliet. Eén ding weet ik alvast zeker: ik neem de winkel nooit over. Ik word gewoon zot van al die vuile tongen! Het lijkt wel of die azipnissers niet naar de winkel komen om iets te kopen, maar om te kletsen en kwaad te spreken. En mama altijd maar braafjes knikken en die kwebbels gelijk geven. Alsof het haar ook maar iets kan schelen dat onze schepen van Openbare Werken een verhouding heeft met een onderwijzeres uit een naburig dorp, wiens man bijna in de bak heeft gezeten omdat hij zijn buurman, die altijd tegen zijn ligusterhaag kwam pissen, met zijn spade een klap op het hoofd heeft gegeven. Daarmee houden die klappeien zich bezig, terwijl je elke dag op tv kunt zien hoe zwarten in Amerika in elkaar worden geslagen en zelfs vermoord, louter om hun huidskleur, en dat er in de oorlog in Vietnam aan beide kanten steeds meer slachtoffers vallen. Maar daar liggen die klapeksters blijkbaar niet wakker van. Volgens Boudewijn de Groot blijkbaar ook de Amerikaanse president niet.

*'Droom maar niet te veel van al die dode mensen,
droom maar fijn van overwinning en van macht.
Denk maar niet aan al die vredeswensen.
Meneer de president, slaap zacht',*

zingt hij op een van Jans elpees.

Zeer terecht, vindt ook Jan. Volgens hem zouden ze in plaats van al die onschuldige jonge kerels veel beter al die pummels van de Ku Klux Klan, topmilitairen en hoge piefen in het Witte Huis naar Vietnam sturen.

Ik hoop dat hij dat niet tegen papa zegt. Die heeft deze middag gebeld dat hij wegens onvoorziene omstandigheden nog twee weken langer in Duitsland blijft. Wat die onvoorziene omstandigheden zijn, heeft hij niet gezegd. Mama reageerde gelaten en staarde een paar seconden moedeloos voor zich uit voor ze de hoorn weer inhaakte. Ze leek opeens veel ouder en erg moe. Maar toen pleisterde ze weer een glimlach op haar gezicht en vroeg immer beleefd en dienstbaar aan de Stoute Koningin – zoals Jan en ik mevrouw Koolders noemen sinds we de tekenfilm van *Sneeuwwitje* in de bioscoop zagen – of haar vier schellekes jonge kaas dik of dun moesten worden gesneden. Dun, natuurlijk.

De telefoon heeft daarna nog twee keer gerinkeld. Maar wanneer mama opnam, werd de verbinding telkens verbroken.

Ik maak me sterk dat het beide keren Dirk was. Om te zeggen dat hij niet naar de bibliotheek is kunnen komen, omdat ook hij wegens onvoorziene omstandigheden moest bijspringen op de boerderij.

Ik hoor het hoe dan ook morgen wel van zijn zus, Marleen, die net als ik leidster van de Roodkapjes is.

.6.

Zondag 14 januari

Mijn gevoel was dus juist! Dirk heeft gisterenmiddag inderdaad twee keer gebeld, maar telkens de hoorn weer neergelegd toen niet ik, maar mama opnam. Hij en Marleen hebben gisteren de hele dag moeten helpen met het uitvoeren van de mesthoop. Leuk werkje, dat ik ook graag zou doen. Met paard en kar, want boer Vandevelde is nog van de oude stempel en weigert – in tegenstelling tot de jonge boeren – om zich een tractor aan te schaffen. Ik geef hem geen ongelijk. Een paard is zoveel leuker dan een tractor.

Het was weer erg leuk bij de Roodkapjes. Naast boerin zou ik ook wel graag kleuterjuf of onderwijzeres worden. Ik vind het zalig om van alles te doen met die kleine meisjes. Onze nieuwe onderpastoor De Wulf is nu onze nieuwe aalmoezenier. Hij is zich komen voorstellen en staat erop dat wij hem niet eerwaarde of meneer de onderpastoor noemen, maar Godfried. Hij heeft zelfs eventjes ‘Schipper, mag ik overvaren?’ meegespeeld. Hij is verbazend snel en lenig, ondanks zijn zware postuur.

‘Wij zijn nu de Roodkapjes en de Wulf’, grapte Linda.

Morgen dus weer naar school, zonder dat ik Dirk heb gezien. Dat komt dubbel hard aan.

‘Monday, Monday ...’

Misschien neem ik om mezelf te troosten deze keer twee in plaats van één doosje Zwan-worstjes mee. Dan heb ik volgende week tenminste twee lichtpuntjes om naar uit te kijken.

.7.

Zaterdag 20 januari

Straks dus weer naar de bibliotheek. Eindelijk! De kriebels in mijn buik worden almaar groter. Ik zou van blijdschap wel een gat in de lucht kunnen springen, ware het niet dat oma sterk achteruitgaat. Ze verliest naast haar geheugen nu ook haar evenwicht. Donderdag is ze gevallen tussen de woonkamer en de winkel en nu ligt ze met een gebroken heup in het ziekenhuis. Arme oma. Ik heb echt wel met haar te doen. Wij zijn altijd goeie maatjes geweest en hebben samen veel afgelachen. Tot zij, kort nadat mama de winkel van haar overnam, is beginnen te dementeren en ze mij soms zelfs niet eens meer herkende. Ik ga haar morgen vast en zeker in het ziekenhuis bezoeken, samen met mama, Jan en Karel.

Nu ga ik mama helpen bij het maken van de vleessalade. Die is de laatste tijd erg in trek bij de klanten. Hij is ook erg lekker. En dat hebben ze bij Fientje Ketels niet.

Dirk was al even blij dat hij mij na veertien dagen terugzag. Gelukkig was Karels vriendje, het jongste zoontje van dokter Baert, komen spelen en waren we Mia Poorters en Marc Van Eyck voor. Dus hadden Dirk en ik deze keer ons plekje in de bib lekker voor ons alleen.

Ik kreeg het wel even erg warm, toen hij opeens onder mijn winterjas zachtjes mijn borstjes begon te strelen. Jammer genoeg kwam op dat moment onze nieuwe onderpastoor – Godfried, zoals hij dus wil dat wij hem noemen – de bibliotheek binnen. Juffrouw Elisabeth gaf hem meteen een korte rondleiding, terwijl Dirk nog net op tijd de bibliotheek uitglipte en ik snel geïnteresseerd in een of andere vogelgids begon te bladeren.

Dirk wachtte mij op toen ik vijf minuutjes later ook de brede, krakende houten trap afstommelde en vroeg mij om samen naar huis te fietsen. Maar dat vond ik te riskant met al die dorpskletskousen en roddeltantes, die van achter hun gordijnen alles zien wat er in het dorp gebeurt. Dus stelde hij voor om morgenmiddag bij het veldkapelletje af te spreken. Daar komt zelden iemand voorbij. Toch niet in deze tijd van het jaar. En de kans dat een van die dorpsklappeien ons daar ziet en bij mama in de winkel gaat kletsen, is dus erg klein. Helaas kan het niet. Al had ik het maar al te graag gedaan, maar ik wil oma gaan bezoeken. Zeker nu mama heeft gezegd dat ze allicht niet meer naar huis zal komen.

Ik ben er niet goed van en voel me erg eenzaam, zo opeens en voor het eerst in mijn leven zonder oma in huis. Alsof ik een stuk van mezelf en mijn jeugd voor altijd ben verloren, alsof het is weggeknipt. De aanblik van haar lege zetel in de hoek van de woonkamer maakt me telkens erg triest.

Ook in Jans kamer is het al de hele dag ongewoon stil.

Zondag 21 januari

Ik schrok en kon mijn tranen niet bedwingen toen ik oma in dat koude kille licht in haar ziekenhuisbed zag liggen. Zo te zien leed ze geen pijn, maar ze herkende ons amper. Haar armen lagen levenloos naast haar op de deken, haar handen en vingers gerimpeld, stijf en vergeeld als de toetsen van de oude piano waarover ze zo vaak hebben gedanst. Ook haar gezicht was erg bleek. Haar ogen keken dof naar iets in het oneindige. Ze leek verder weg dan ooit. Dat komt door de medicatie die ze haar geven, zei Jan, die met zijn zwarte, lange haar, snor en stoppelbaard meer en meer begint te lijken op die Antwerpse zanger, wiens naam me ontsnapt. De Belgische Bob Dylan noemen ze hem in *Juke Box, het machtigste muziekblad met de beste liedjesteksten*, dat Jan vroeger elke maand kocht. Jan heeft de eerste plaat van die baard, waarop heel leuke liedjes staan, zoals 'Ring, ring, I've got to sing' en 'Drunken sailor'.

Stom dat ik me de naam van die kerel niet kan herinneren. Al is dat maar een naam, natuurlijk. En die schiet me straks wel te binnen. Het moet vreselijk zijn om, zoals oma, alles te vergeten. Al die leuke dingen van vroeger. Weg. Alsof die er nooit zijn geweest. Alsof je nooit hebt geleefd.

Karel nam mijn hand vast, terwijl mama met de verpleegster praatte.

Ik vrees dat de dokters gelijk hebben, dat we oma niet meer hier thuis zullen zien en dat haar zetel naast de kachel voor altijd leeg zal blijven. Ik wilde haar helpen, troosten, moed inspreken, haar zeggen dat alles weer goed komt. Net zoals zij Jan en mij altijd troostte als we triest waren of wanneer het tegenzat. 'Prut, prut, zei de kraai en ze scheidt appelmoes', glimlachte ze dan altijd minimaliserend. De eerste keer dat ze dit zei, vonden Jan en ik het erg leuk, maar ik begreep niet wat ze ermee bedoelde. Het bleek een oude opbeurende spreuk van haar moeder, mijn overgrootmoeder Fienne, te zijn. Die 'prut, prut' wil zeggen dat men het niet aan zijn hart mag laten komen en dat alles kan, zolang men er maar in gelooft. Zolang men

zijn buikje vol kan eten – voor een kraai met appels dus – is er geen reden tot klagen.

‘Er zijn altijd nog ergere dingen, Liesjé, troostte oma dan.

Haar moeder, mijn overgrootmoeder dus, leed als kind vaak honger en was dikwijls zwaar ziek. Ze baarde negen kindjes, waarvan er vijf vroeg stierven, verloor haar man – mijn overopa dus – in de Eerste Wereldoorlog en in de Tweede Wereldoorlog ook nog eens haar huis en hele hebben en houden.

Er zijn inderdaad altijd nog ergere dingen.

Zoals niet meer beseffen dat je leeft.

En doodgaan.

Alles lijkt mij opeens zo doelloos en onbelangrijk. Ook dit dagboek.

Waarom schrijf ik dit allemaal op? Wat voor zin heeft het?

Wil ik dit onthouden voor later? Later gaan we toch allemaal dood. Wat al die levenslustige liedjes ook mogen beweren. Het is niet ‘Ring, ring, I’ve got to sing’, maar ‘Bye, bye, I’ve got to die’.

Deel 2

COEUR DE MARIE

22 JANUARI 1968

Maandag 22 januari

‘Elisabeth?’

‘Eh ... Ja, mevrouw?’

‘Kom eens hier.’

Linda kijkt nog even om, terwijl ze met de rest van de klas naar buiten gaat.

Het is opeens erg stil in het klaslokaal, waar we net de tekst van *The Sound of Silence* hebben vertaald.

Mevrouw Bomans kijkt me bezorgd aan.

‘Jij hebt van de hele les geen woord gezegd, Elisabeth. Dat is niet je gewoonte. Jij, die anders altijd zo goed meewerkt. Scheelt er iets?’

In de gang lacht iemand luid.

‘Mijn oma ligt in het ziekenhuis, mevrouw. En ze zal het wellicht niet halen.’

De krop die al de hele ochtend in mijn keel zit, wordt groter. Ik slik tevergeefs.

Mevrouw Bomans schrikt.

‘O, dat wist ik niet. Wat erg voor je.’

Ik knik, terwijl de tranen in mijn ogen opwellen.

De leerlingen van 4B komen naar binnen. Een paar meisjes, die denken dat ik op het matje ben geroepen, kijken mij lichtjes smalend aan.

Mevrouw Bomans legt haar hand op mijn schouder.

‘Als je erover wil praten, dan zeg je ’t maar, Elisabeth.’

Ik knik en glip de klas uit.

Linda wacht mij op bij de deur van de wiskundeklas. Ik droog mijn tranen en forceer een glimlach.

‘Misschien hebben de dokters het wel bij het verkeerde eind, Lieze’, troost ze, terwijl ze haar arm om mijn schouders legt en mij stevig tegen zich aan trekt. ‘De dokter, die mijn opa vier jaar geleden behandelde, zei